

SUPLEMENT
PËRFEMINIZMIN

MADAME

DRITA KRUJA
Bëj mirë, pa zhurmë

SEVASTI QIRIAZI
Pionierja e arsimit për vajza

MIRA KAZHANI

Jeta vendosi që të shkruaja një libër

MIRA KAZHANI

Jeta vendosi që të shkruaja një libër

Rrëfimi i Mirës për jetën, sëmundjen dhe rilindjen përmes shkrimit

E kishte menduar se, pas të pesëdhjetave, do t'i rikthehej një pasioni të hershëm – të shkruarit. Jo në formën e artikujve gazetareskë, por në atë të prozës letrare, e cila deri pak muaj më parë kishte mbetur në kuadër përpjekjesh të pjesshme. Megjithatë, siç ka treguar vetë autorja, ishte jeta ajo që përcaktoi momentin. Shkrimi dhe botimi i një libri erdhi fillimisht si nevojë personale për t'u përballur me përvojën e sëmundjes dhe, më pas, si dëshirë për të ndarë këtë përvojë me gratë që kanë kaluar ose po kalojnë një situatë të ngjashme.

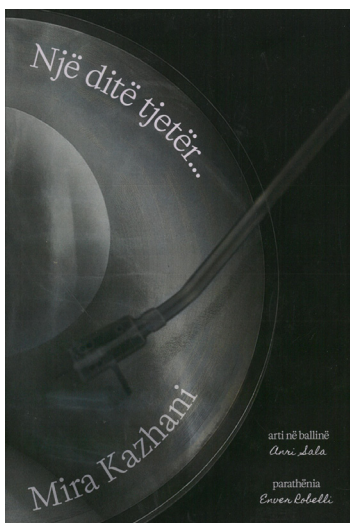
Ky nëntor shënon një vit nga përballja e saj me kancerin – një betejë që ajo e cilëson si të fituar. “Doja të përshkruaja gjithçka që pashë dhe përjetova – si grua, si paciente dhe si gazetare”, është shprehur Kazhani në një prej podcast-eve të saj, ku zbuloi edhe diagnozën që kishte mbajtur për një kohë të gjatë vetëm për vete dhe për disa miq të afërt. Përmes kësaj përvoje, ajo kup-toi se njeriu rrallëherë gjen kohën për të bërë gjërat që dëshiron.

“Një ditë tjetër” lindi edhe nga mungesa e rrëfimeve të ngjashme në gjuhën shqipe nga autore vendase. Kazhani ka theksuar se ndjeu nevojën për të krijuar një hapësirë ku të reflektohej përvojë njerëzore e grave që kanë kaluar sprovat të ngjashme – momente kur jeta rimerr kup-time të reja dhe përditshmëria fiton dimension tjetër.

Në kërkim të këtyre zërave, ajo ka intervistuar gra që ishin në përballje me sëmundjen, disa prej të cilave nuk jetojnë më. Fillimisht kishte planifikuar të përfshinte shtatë rrëfime, por në fund rezultoi se e shtata ishte vetë ajo. Libri ngre pyetje mbi marrëdhënien e njeriut me trupin, shëndetin, sistemin mjekësor dhe mënyrën se si shoqëria përballet me sëmundjen. Përmes këtij botimi, Kazhani ka sjellë një tekst që qëndron në kufirin mes dëshmisë dhe letërsisë. Autorja paralajmëron se udhëtimi i “Një ditë tjetër” nuk përfundon këtu. Gjatë vitit 2025 dhe në fillim të 2026-ës, ajo do të vazhdojë me promovimin e librit jashtë Shqipërisë, ndërkohë që po mendon për një vepër të re.

“Nuk dua të bëj premtime”, thotë ajo, “sepse i pari është shëndeti. Nëse ai është mirë, kemi kohë për çdo gjë tjetër.”

Në një intervistë për suplementin “Madame Mapo”, Mira Kazhani ka folur më gjerësisht mbi

MBI LIBRIN

Nga pikturat e Rembrandt-it në art, "Bathsheba duke bërë banjë", e më tej në letërsinë perëndimore, janë shkruar dëshmi të ndjera të ngjashme. Si askush tjetër deri më tani, Mira ngjyen pendën me kurajë dhe përshkruan emancipimin e femrës shqiptare në përballje me jetën. Duke i hequr kornizën, nën lëkurën e saj Mira ndjen, shpreh, përjeton, duke ditur se për kë flet.

Prof. Mentor Petrela, mjek neurokirurg

Libër që të përpin, që flet për dinjitetin në vuajtje. Me këtë libër, Mira Kazhani hapi një derë për një të nesërme tjetër, për këdo që përballet me vuajtjen, dhimbjen, jetën vetë.

Brunilda Zllami, mjeke dhe shkrimtare

Me një stil të sinqertë e që të çarmatos, Mira Kazhani rrëfen dimrin më të vështirë të jetës së saj. Ajo ka arritur t'u dhurojë lexuesve një reflektim origjinal për jetën dhe kuptimin e saj. Nuk është libër për sëmundjen, aq sa një filozofi e përballje me humbjen. Ky libër është fëmija i Mirës.

Ilda Tare, gazetarë

Një rrëfim që merr zë nga thellësia e vetes dhe që flet në emër të të gjithëve mbi dualizmin e të panjohurave të mëdha, si njeriu dhe sëmundja, femra dhe identiteti, mjekësia dhe shoqëria. Përmes syve të Mirës shoh dyzimin, dyshimin, dy jetët e të gjitha grave që takoj çdo ditë të punës sime.

Majlinda Ikonimi, mjeke anatomo-patologe

procesin e shkrimit, përvojën personale që e frymëzoi dhe planet për të ardhmen në fushën e letërsisë. Për të, jeta mbetet materiali më i fuqishëm i rrefimit, shpeshherë më i thellë se çdo trill letrar.

Pse ky libër?

Sepse ky libër ndodhi. Nuk më pyeti. Ndodhi para se të shkruhej.

Pse kjo hyrje në skenën letrare?

Nuk e kam parë si një hyrje në skenën letrare. Nuk bëra plane me këtë libër. U nisa me idenë e një libri të nevojshëm.

do ta thosha, do lëndoja shumë gra të tjera që janë në pozitën time, ashtu siç jam ndër e lënduar dhe e shqetësuar unë.

Në Shqipëri gjërat janë ngatërruar shumë. Dhe një sistem shëndetësor i dësh-tuar ka bërë që disa njerëz të humbasin toruan. Mjekësia si biznes e ka dërrmuar raportin njerëzor midis mjekut dhe pacientit.

Çfarë do të shkruash në vitin 2026?

Nuk do e lë kaq shpejt udhëtimin e "Një ditë tjetër"...

Rrugës doli letërsia. Ëndrra ime e vjetër.

Mund të kishe zgjedhur fiction. Pse rrëfeve një ngjarje reale?

Sepse jeta ia kalon imagjinatës. Jeta ime, më 2 nëntor të vitit 2024, ia kaloi çdo fantazie. Erdhi fillimisht si një pabesi dhe përfundoi në letërsi. Vetëm jeta reale ka këtë fuqi.

Eksperiencia, përjetimi total dhe rrëfimi janë një te "Një ditë tjetër", por a ka mbetur diçka pa thënë?

Po, ka një episod fatal me dikë, por që kam vendosur ta mbaj për vete. Të paktën në këtë libër, në këtë moment. Sepse, nëse

Deri në fund të pranverës jam në një kalendar promovimi të librit jashtë Shqipërisë. Nuk e kisha menduar që do të shkonte kështu, por libri vendosi fatin e vet dhe unë duhet ta ndjek.

Do të shkruaj patjetër. E kam edhe idenë. Dhe besoj se do jem sërish te realiteti i veshur me letërsi. Më pëlqen jeta më shumë sesa fantazia për të. Më pëlqen të shkruaj për ngjarje të jetuara.

Por mbi të gjitha, nuk dua të bëj premtime dhe i pari është shëndeti. Nëse ai është mirë, kemi kohë për çdo gjë tjetër.

DRITA KRUJA

Bëj mirë, pa zhurmë

..sepse mirësia dhe ndershmëria kanë zë edhe kur heshtin

Rektorja e Universitetit European të Tiranës rrëfen veten përtej akademikes: tiparet, sekretet dhe recetën e saj të lumturisë.

1- Cila është ideja e juaj për lumturinë e përkryer?

Lumturia për mua është qetësia e shpirtit që vjen kur jeton me ndershmëri, rrethuar nga familja dhe njerëzit që do, duke ditur se ke bërë më të mirën tënde dhe ke ruajtur emrin e mirë.

2- Cila është frika juaj më e madhe?

Të humbas njerëzit e dashur ose të zhgënjeh dikë që më beson.

3- Cilin person të gjallë e admironi më së shumti?

Admiroj njerëzit që kanë arritur suksese pa humbur thjeshtësinë dhe integritetin, ata që punojnë me përkushtim, pa zhurmë dhe me ndershmëri.

4- Cili është personaliteti historik më të cilin do të dëshironit të identifikoheshit?

Me një figurë që i ka shërbyer njerëzve me përpulsi dhe dinjitet, si Nënë Tereza.

5- Cili është tipari i juaj që nuk e pëlqeni?

Ndonjëherë jam tepër kërkuese me veten dhe me të tjerët.

6- Cili është tipari të cilin nuk e pëlqeni tek të tjerët?

Hipokrizia dhe mungesa e sinjeritetit, kur njerëzit flasin ndryshe nga ajo që mendojnë.

7- Në cilat gjëra e teproni?

Në përgjegjësi dhe perfeksionizëm. Ndonjëherë nuk di të ndalem derisa çdo gjë të jetë në nivelin që dua.

8- Çfarë do t'iu shtynte të gënjenit?

Vetëm për të mbrojtur dikë nga dhimbja apo për të shmangur një padrejtësi të panevojshme.

9- Cili është rrugëtimi juaj i preferuar?

Rrugëtimi im i preferuar është ai drejt qetësisë së detit.

10- Cilën fjalë apo frazë e përdorni më së shpeshti?

"Gjithçka kthehet" sepse besoj se jeta ruan ekuilibrin e saj: çdo gjë që jep me ndershmëri, mirënjohje dhe mirësi, të kthehet në një formë apo tjetër.

11- Për çfarë ju ka ardhur më së shumti keq apo jeni penduar që e keni bërë?

Për momentet kur kam duruar më shumë se duhej, duke besuar se të tjerët do të ndryshonin me kohë.

12- Çka ose kush është dashuria juaj më e madhe e jetës?

Familja, sepse aty gjendet forca, qëndrueshmëria dhe kuptimi i jetës.

13- Cila është gjendja momentale mendore e juaja?

Si deti që më përfaqëson herë e qetë, herë e trazuar, por gjithmonë e mbushur me reflektim e mirënjohje.

14- Nëse do të kishit mundësinë të ndryshonit vetëm një gjë tek vetvetja, cila do të ishte ajo?

Do të doja të isha më pak vetëkritike dhe të lejoja veten të pushoj më shpesh.

15- Çfarë konsideroni të arriturën tuaj më të madhe?

Ruajtja e integritetit dhe emrit të mirë në çdo etapë të jetës personale dhe profesionale.

16- Nëse do të mund të kthenit kohën, çfarë do të ndryshonit?

Ndoshta do të isha më e kujdesshme me besimin që u kam dhënë disa njerëzve.

17- Nëse do të vdisnit dhe do të kishit mundësinë të ktheheshit goftë si njeri apo send, çfarë personi apo sendi do të zgjidhnit të jeni?

Një pemë në një kopsht familjar që jep hijen dhe frytet e saj pa kërkuar asgjë në këmbim.

18- Cila është gjëja më e shtrenjtë që e posedoni?

Emri i mirë dhe besimi i njerëzve që më rrethojnë.

19- Çfarë konsideroni si mjerimin më të madh?

Të jetosh pa dashuri, pa ndershmëri dhe pa ndërgjegje.

20- Ku do të dëshironit të jetonit?

Në një vend të qetë buzë detit, ku dall-gët sjellin paqe dhe çdo ditë nis pranë familjes, natyrës dhe njerëzve me shpirt të pastër.

21- Cila është cilësia juaj më e veçantë?

Aftësia për të mbajtur fjalën dhe për të qëndruar e sinqertë edhe në situatat më të vështira.

22- Çfarë vlerësoni tek një burrë?

Ndërgjegjen, dinjitetin dhe qëndrueshmërinë morale.

23- Çfarë vlerësoni tek një grua?

Forcën, ndershmërinë dhe aftësinë për të dashur pa kushte.

24- Cili është shkrimtari i juaj i preferuar?

Stefan Zëeig (Cvajg) për ndjeshmërinë e thellë njerëzore, përshkrimin e ndjenjave me elegancë dhe për mënyrën si zbulon luftën e brendshme mes arsyes, pasionit dhe moralit.

25- Cilët janë heronjtë tuaj në jetën e vërtetë?

Njerëzit e thjeshtë që punojnë ndershëm, rrisin me dashuri fëmijët dhe mbeten të mirë në një botë që shpesh nuk është e tillë.

26- Cilin talent do të dëshironit ta kishit?

Të dija të pikturoja për të shprehur ndjenjat që fjalët ndonjëherë nuk i shprehin dot.

27- Si do të dëshironit të vdisnit?

E qetë, si deti pas perëndimit, në paqe me veten dhe e rrethuar nga njerëzit që dua.

28- Cila është motoja juaj?

"Bëj mirë, pa zhurmë", sepse mirësia dhe ndershmëria kanë zë edhe kur heshtin.

SEVASTI QIRIAZI

Pionierja e arsimit për vajza

Një nga figurat më të rëndësishme të feminizmit shqiptar. Ajo hap shkollën e parë për vajza në qytetin e Korçës në vitin 1891 dhe hartoi tekste shkollore në gjuhën shqipe. Në një kohë kur edukimi i vajzave ishte shumë i kufizuar, ajo luftoi për mundësi të barabarta për gratë shqiptare.

Në një kohë kur Shqipëria po kalonte periudhën më të vështirë të sundimit osman, dhe gratë ishin të mbërthyer në një sistem patriarkal ku mundësitë për arsimim dhe zhvillim ishin të kufizuara, një grua e guximshme ngriti zërin dhe e sfidoi këtë rend të padrejtë: Sevasti Qiriazi. Ajo do të bëhej një figurë kyçe në lëvizjen feministe shqiptare dhe do të sillte një revolucion të heshtur, por të fuqishëm, për arsimin dhe emancipimin e grave.

Në fund të shekullit të 19-të, Shqipëria ishte ende një shoqëri ku gratë e vajzat ishin të izoluar, shumica e tyre të mbyllura brenda kuadrut të traditës dhe zakoneve që kufizonin mundësitë për zhvillim. Shkollat, të cilat ishin kryesisht të menaxhuara nga misionarët dhe autoritetet osmane, ishin shumë të paktë dhe, në shumicën e rasteve, ishin të orientuara në arsimimin e djemve, duke i përjashtuar vajzat.

Sevasti Qiriazi, lindi rreth vitit 1870 në qytetin e Manastirit, një qytet i rëndësishëm i periudhës osmane, ku shkollimi i vajzave ishte një luks që shumë familje nuk mund ta përballonin. Pas arsimimit të saj në shkollë të huaja, dhe pas një përvoje të thelluar për edukimin dhe rolin e gruas, Sevastia kuptoi se arsimit ishte një nga mjetet më të fuqishme për të nxjerrë gruan shqiptare nga hijet e mungesës së mundësive dhe izolimit.

Më 1891-shin, ajo ishte e para grua shqiptare, e cila diplomoi në kolegjin amerikan “Robert College” në Stamboll.

Po atë vit, me ndihmën e motrës së saj Parashqevi, dhe një mbështetje të madhe nga patrioti i shquar Naim Frashëri, arriti të krijonte një shkollë të dedikuar për vajzat në qytetin e Korçës. Kjo shkollë do të shënonte një hap të rëndësishëm në historinë e arsimit shqiptar dhe të lëvizjes feministe në Shqipëri: ishte shkollë e parë për vajza, ku ato mund të mësonin jo vetëm gjuhën shqipe, por edhe lëndë të tjera si historia, gjeografia dhe kultura shqiptare.

Krijimi i kësaj shkolle ishte shumë më tepër se thjesht një hap për arsimin. Ishte një akt i fuqishëm i disidencës ndaj një sistemi që kishte përbuzur dhe shtypur gratë për shekuj me radhë. Sevastia e kuptoi se edukimi ishte mënyra më e fuqishme për të thyer zinxhirët që e mbanin gruan shqiptare të lidhur në rolin e saj të pasivitetit dhe pasivizmit.

Edukimi i vajzave në Shqipëri në ato vite ishte një sfidë shumë e madhe, pasi jo vetëm që duhej të luftohej kundër një ambienti patriarkal, por gjithashtu duhej të tejkaloheshin edhe rezistenca e fortë e shumicës së prindërve, të cilët nuk e shihnin me sy të mirë edukimin e vajzave. Pavarësisht këtyre sfidave, Sevastia dhe motra e saj, Parashqevia, arritën të hapnin dyert e shkollës për vajzat, duke ofruar mundësi që ishin të papara deri në atë kohë.

Sevasti nuk ishte vetëm një mësuese; ajo ishte një luftëtare për të drejtat e gruas dhe barazinë gjinore. Ajo hartoi libra dhe tekste shkollore që ishin të dedikuara për edukimin e vajzave shqiptare, duke i

mundësuar atyre të kuptonin dhe të shpërthenin kufizimet e vendosura nga shoqëria. Një prej veprave të saj më të njohura ishte “Gramatika elementare për shkollat fillore”, e cila e bëri gjuhën shqipe një objekt mësimi të vlefshëm dhe të njohur për vajzat shqiptare.

Në ato vite, kur shumë burra shqiptarë shihnin edukimin si një domosdoshmëri për zhvillimin e kombit, Sevastia dhe Parashqevia ishin ndër të parat që e shihnin edukimin si një armë të fuqishme për ndryshimin social dhe kulturor. Ato jo vetëm që i dhanë mundësinë vajzave të studiojnë, por gjithashtu i mësuuan ato të mendojnë mënyrë kritike dhe të rrezikojnë të mbrojnë të drejtat e tyre.

Në vitin 1912, pas shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, Sevastia u kthye në Shqipëri dhe vazhdoi punën e saj edukative. Edhe pse ishte detyruar të largohej gjatë Luftës së Parë Botërore, ajo kurrë nuk ndali kontributin e saj për emancipimin e gruas shqiptare dhe për zhvillimin e arsimit të saj. Ajo luftoi për të siguruar që gratë të kishin mundësinë të zhvilloheshin në çdo aspekt të jetës dhe se nuk duhej të ishin të izoluar në role të kufizuara dhe të varfra.

Në periudhën e pas Luftës, kur Shqipëria u përball me një periudhë të vështirë rindërtimi dhe zhvillimi, ajo vijoi të mbështeste arsimin, duke përfshirë dhe vajzat në çdo nivel edukimi. Përpjekjet e saj arritën kulmin e tyre kur ajo u bë një simbol i lëvizjes feministe shqiptare dhe e arsimit të vajzave, duke u nderuar postum si hero i kombit.